

DZIELNICOWY SPACEROWNIK NIEPODLEGŁOŚCIOWY

Spacerowiczko, spacerowiczu!

Zapraszam do odbycia fascynującej podróży przez wybrane punkty pięciu dzielnic Gdyni. Spacerory można odbyć od dowolnego punktu, przebyć trasę nieliniarnie, zależnie od preferencji czy też zastanej pogody. Możesz zwiedzać trasę samotnie, z rodziną lub znajomymi. Wybrane punkty mają na celu przybliżenie zarówno historii dzielnic, jak i w przypadku miejsc powszechnie znanych – takich jak chociażby Gdynia Orłowo – ukazanie ich od innej, mniej znanej strony.

Mam nadzieję, że dzięki spacerom przeżyjesz przyjemne chwile z historią Gdyni. Niech te trasy będą zachętą do indywidualnego zwiedzania naszego miasta. Każda pora roku jest odpowiednia aby poznać ogrom bogactwa opowieści, jakie kryją zakamarki gdyńskich podwórek, leśne ścieżki, mury dawnych kaszubskich gospodarstw czy okazałe modernistyczne kamienice. Zapraszam na szlak!

Michał Miegoń

Opracowanie i teksty: Michał Miegoń (Inne Szlaki, Muzeum Miasta Gdyni)

www.facebook.com/inneszlaki

www.inneszlaki.pl

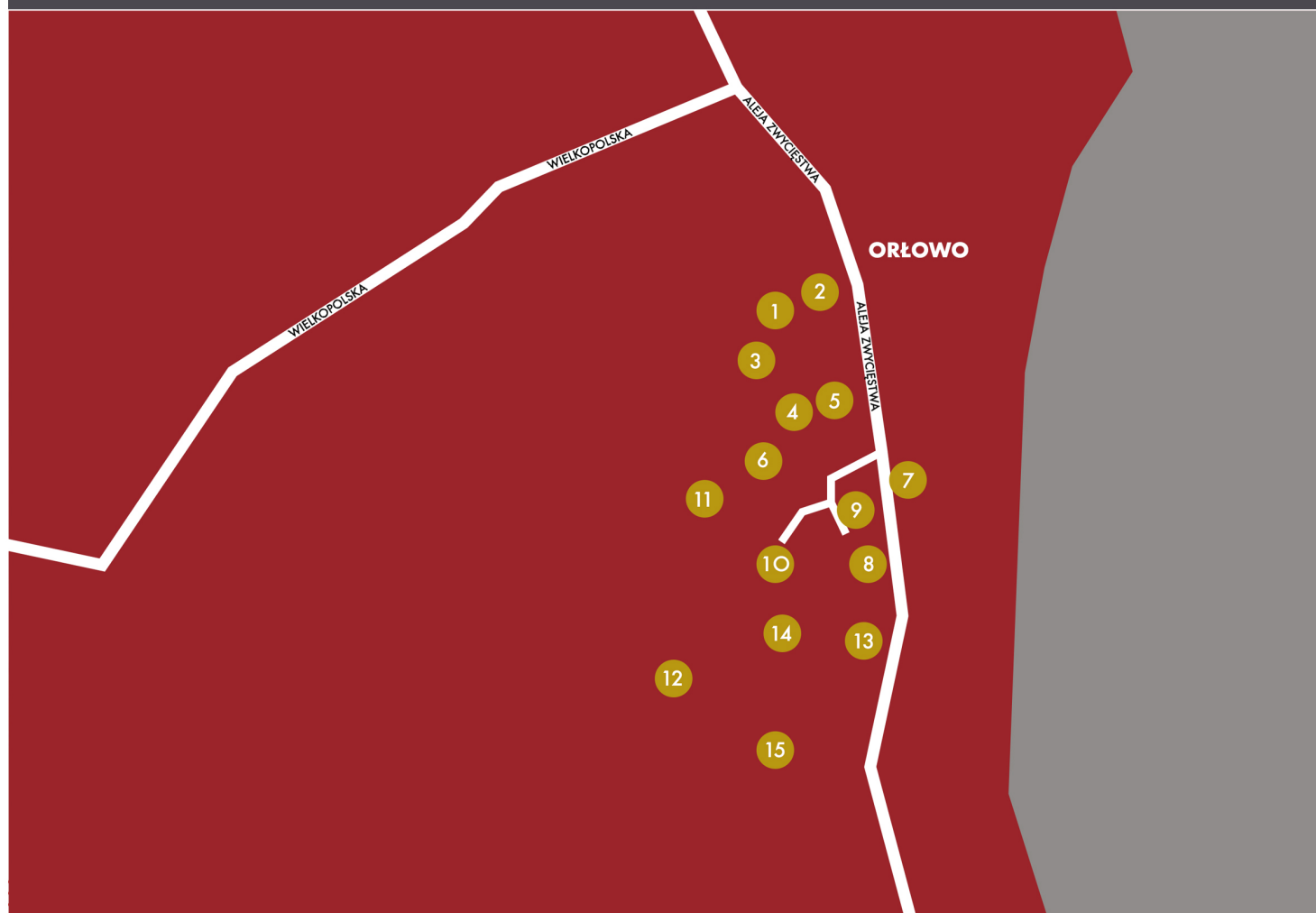
kontakt: inneszlakigdynia@gmail.com

GDYNIA
moje miasto

DZIELNICOWY SPACEROWNIK NIEPODLEGŁOŚCIOWY

>>> Gdynia Orłowo... od innej strony

Orłowo, oryginalnie letniskowa i rybacka osada to jedno z ulubionych miejsc spacerowych mieszkańców Gdyni. Mimo iż korzenie osadnictwa na tym terenie sięgają lateńskiego okresu epoki żelaza (400 lat p.n.e.), to dopiero w drugiej połowie XIX wieku nastąpił znaczący rozwój gospodarczy i społeczny na tym terenie. Adlerhorst – czyli Orle Gniazdo, to nazwa związana z Johannem Adlerem, budowniczym pierwszej karczmy, który osiadł w tym miejscu ok. 1829 roku. Urokliwe miejsce zastępowało w całym kraju dzięki wizytom wielu znamienitych osób, ze Stefanem Żeromskim na czele.

Z Orłowem sąsiadował majątek Kolibki, którym od XIV wieku władał wraz Małym Kackiem sędzia ziemski Piotr z Kacka. Wprost z jego rycerskiej siedziby, mieszczącej się w pałacyku przy obecnej ul. Folwarcznej prowadziła droga wprost do stacji rybackiej położonej u ujścia rzeki Kaczej - aleja lipowo-klonowa na ulicy Miodowej. Spośród wielu późniejszych właścicieli majątku w Kolibkach należy wyróżnić króla Jana III Sobieskiego, który wraz z żoną Marysienką Sobieską spędzali tu wolne chwile.

Orłowo nie jest jednak dzielnicą w oczywisty sposób turystyczną i letniskową. Oprócz wspomnianych dworskich pozostałości, nowego budownictwa, znanego w całym kraju mola istnieją tu zakamarki ukryte przed oczyma niewtajemniczonych osób. Poza ruchliwym centrum dzielnicy znajdziemy urokliwe, pełne tajemnic szlaki, sady owocowe i miejsca, które zainspirują każdego do wnikliwej eksploracji terenów spoza popularnych szlaków turystycznych.

DZIELNICOWY SPACEROWNIK NIEPODLEGŁOŚCIOWY

>>> Gdynia Orłowo...od innej strony

1 DWORZEC GDYNIA ORŁOWO

Gdynia Orłowo to stacja z peronem dla Szybkiej Kolei Miejskiej, która wymyka się szablonom - jest jedną z trzech stacji w Gdyni, które mają więcej niż jeden peron. Na stacji znajdują się obecnie niewykorzystywane bocznice, stacja zasilania energetycznego (też od strony zachodniej), kilka wejść (kładka, tunel podziemny). Linię kolejową, którą znamy dziś, uruchomiono na terenie obecnej Gdyni w 1870 roku, zaś zanim powstała Orłowska stacja dworzec o nazwie „Klein Katz” mieścił się nieopodal ul. Lotników. Do dziś można znaleźć fragmenty dawnego przejazdu kolejowego i pozostałości budynku dworca. Witold Kukowski, właściciel Kolibek, dążył w dwudziestoleciu międzywojennym do rozwoju terenu Orłowa Morskiego (bo tak nazywano obecną dzielnicę wraz z częścią Małego Kacka) zarówno pod względem komunikacyjnym jak i społecznym, poprzez wydzielenie parceli na budynki mieszkalne.

Istniejący do dziś budynek dworca pochodzi z 1927 roku. Pierwszą nazwą stacji było „Kolibki - Orłowo”, zaś nazwa „PKP Orłowo” figurowała od 1935 roku.

Przed II wojną światową oraz krótko po jej zakończeniu na stacji znajdowała się kasa biletowa, kasa bagażowa, poczekalnia oraz bufet. W 2014 zmodernizowano dalekobieżną część stacji. Modernizacja obejmowała budowę nowego peronu, torów dalekobieżnych, urządzeń SRK.

2 WILLOWE ORŁOWO

Leżąca tuż obok dworca Ul. Klonowa to miejsce niepozorne, jednak skupiająca wokół wiele historycznych budynków, takich jak m.in. willa Astra wybudowana w 1933 roku dla Augustyna Krauze z d. Kruża, burmistrza Gdyni pod adresem ul. Klonowa 11. Obok, pod numerem 13, mieści się willa Kapitana Żeglugi Wielkiej, Stefana Ciuńdziewickiego, wybitnej postaci związanej z morską historią Polski.

3 INŻYNIERSKA 111

Gdynia Orłowo to również efektowny gdyński modernizm. Willa pod adresem Inżynierska 111 (wpis na listę zabytków 25.03.1987 r.) to dzieło inż. Narcyza Obryckiego. Projekt wykonano w 1938 roku. Badacze dziejów przypuszczają, iż w projektowaniu brał również udział inż. Jan Serocki, dla którego dom był zaprojektowany oraz wybudowany. Obrycki wykorzystywał w swych projektach element okładzin z jasnego klinkieru. Sąsiednia willa, przy ul. Inżynierskiej 109, została zaprojektowana niejako bliźniaczo jako dom dla rodziców inż. Serockiego.

4 POTOK KOLIBKOWSKI

Potok Kolibkowski, o długości dwóch kilometrów, to druga, obok Sweliny, malownicza rzeczka Orłowa, przepływająca przez głębokie polodowcowe jary. Mimo stosunkowo leniwego nurtu, odegrała ona znaczącą rolę w gospodarce i życiu okolicznych mieszkańców dawnego majątku 'Kolibki'. Etymologia nazwy potoku oraz tej części Gdyni wywodzi się od słowa 'Colyпка' i sięga XIV wieku, nawiązując do topografii terenu przypominającej kolebkę. Pod tą nazwą zapisano obszar granicy posiadłości należących do klasztoru oliwskiego. W następnych stuleciach rozwijało się tu osadnictwo i drobne rzemieślnictwo, skupione w miejscu, gdzie Potok Kolibkowski przepływał pod traktem prowadzącym z Gdańska do Pucka. W późniejszych wiekach Kolibki należały do wielu szlacheckich i magnackich rodzin, m.in. Ostromickich, Wejherów, Radziwiłłów, Przebendowskich czy Sobieskich - w latach 1677-1678 przebywał tu sam król Jan III Sobieski, który upodobał sobie to spokojne, nadmorskie miejsce.

Struga, zwana też zdrobniale Kolibianką, posiada dwa niezależne źródła, jedno wyphywające spod tzw. 'góry kaplicznej' (wzniesienie w okolicy ul. Spółdzielczej), drugie zaś pojawiające się w okolicy niewielkich wsięków w pobliżu ul. Adwokackiej (już na terenie dzielnicy Gdynia Mały Kack). Krzyżowały się one na polu do wypasu krów, które znajdowało się w miejscu obecnego pola golfowego. Następnie wody kierowane były do stawu, znajdującego się przy okazałym młynie należącym do zabytkowego zespołu dworsko-parkowego Kolibki. W tamtym miejscu, jeszcze kilkadziesiąt lat temu istniało drugie, dawne koryto, które funkcjonowało jako sptyw wód na wypadek powodzi. Budynek ten, jego zrewitalizowana infrastruktura i zbiornik wodny cieszą oko spacerowiczów do dziś. Według relacji działkowiczów z terenów obecnej Galerii Klif, do początku lat 70-tych w wodach pojawiały się liczne cierniki oraz raki.

Struga, za młynem sptywa głębokim jarem, topograficznie nazwanym 'obniżeniem redłowskim' w stronę Zatoki Gdańskiej. Okolice jej ujścia były niegdyś miejscem lokalizacji przystani rybackich. Kaszubska nazwa strugi brzmi: 'Kòlibszcô Stręga'

W 2013 do użytku został oddany malowniczy most, o długości 56-ciu metrów, który wisi nad jarem, w dolnym biegu potoku. Pełni on rolę kładki dla rowerzystów i pieszych, i jest jedną z większych atrakcji okolic - albowiem rozpościera się z niego przepiękny widok na okolicę i polodowcową dolinę, nad którą wypoczywał nikt inny jak sam król Jan III Sobieski wraz z królową Marysięnką...

DZIELNICOWY SPACEROWNIK NIEPODLEGŁOŚCIOWY

>>> Gdynia Orłowo...od innej strony

5 DAWNA GIEŁDA SAMOCHODOWA (WSPÓŁCZEŚNIE GALERIA KLIF)

Galeria Klif została otwarta 01.10.1996 roku. Podczas uroczystego otwarcia obiektu obecna była m.in. królowa Norwegii Sonja. Interesujące są korzenie miejsca, w którym stoi chętnie odwiedzane przez mieszkańców Trójmiasta centrum handlu i kultury. Wcześniej bowiem mieściła się tam giełda samochodowa, giełda warzywno-owocowa, zaś od lat 50. XX wieku ogródki działkowe.

6 ROMSKA GÓRA

Miejsce to od wielu pokoleń łączy się z historią związaną z wędrującymi po Europie Romami, którzy w tym miejscu regularnie rozbijali swoje namioty i tymczasowe domostwa podczas podróży przez Polskę. Ogniska, gwar, głośna muzyka były widoczne i słyszalne z okolic linii kolejowej i domostw położonych na skraju ul. Inżynierskiej. Kilkadziesiąt lat temu tymczasowa osada przeniosła się z Orłowa do Gdańska Oliwy.

7 DAWNY KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA WRAZ Z CMENTARZEM

Nie istniejąca dziś katolicka świątynia została zbudowana w 1763 r. w stylu barokowym z inicjatywy generała hrabiego Józefa Przebendowskiego, będącego właścicielem majątku Kolibki. Konsekwentna w 1764 roku, w 1794 roku ustanowiona filią Wielkiego Kacka, miała służyć nielicznym mieszkańcom majątku i stanowić kaplicę pielgrzymkową dla pielgrzymów wędrujących co roku z Oliwy do Kalwarii Wejherowskiej na odpust Wniebowstąpienia, przez pobliską Górę Kapliczną. Jednonawowa, murowana świątynia była wyposażona w piękne elementy rokokowe. Na południe od niej wybudowano przytułek dla starszych osób, szpital dla ubogich, dom organisty oraz parafialną szkołę dla dzieci z terenu Kolibek. W 1902 r. powstał również cmentarz, na którym dokonywano pochówków od 1904 do 1946 r. W 1939 hitlerowskie władze okupacyjne zamknęły kościół oraz rozpoczęły jego wyburzenie, które zakończono w kwietniu 1940 roku. Nieliczne uratowane obrazy przeniesiono do kościoła na Witominie, gdzie spłonęły w 1945 roku. Po wojnie kościoła nie odbudowano, ale od 1999 roku, z inicjatywy Towarzystwa Przyjaciół Orłowa, widoczne są jego zrekonstruowane fundamenty. Pośród zniszczonych obrazów sakralnych znajdowały się m.in. obraz Matki Bożej Piaseckiej (namalowany dla Królowej Marysieńki) oraz obraz Matki Bożej na drewnie (XVI wiek).

8 NASTAWNIA

Obok Ogródków Działkowych „Malwa” przy ul. Spółdzielczej można podziwiać dwa unikatowe obiekty związane z koleją na terenie Gdyni. Pierwszy z nich to nastawnia kolejowa z 1927 roku, a więc okresu gdy powstała stacja kolejowa Gdynia Orłowo. Drugi z nich, bliżej ul. Bernadowskiej, to budynek Strażnika Kolejowego z 1870 roku, powstały w momencie budowy linii kolejowej. To jeden z kilku takich obiektów zamieszkałych do dziś przy kolejowym szlaku komunikacyjnym.

9 ZAKŁADY ODZIEŻOWE „WYBRZEŻE” S.I.

Położone na uboczu dzielnicy miejsce jest jednym z największych gdyńskich producentów odzieży, znajdującym się w czołówce krajowych wytwórców odzieżowych. W 1950 grupa inwalidów wojennych utworzyła na terenie Gdyni Spółdzielnię „Wybrzeże”, zaś w 1965 roku wmurowano kamień węgielny przy nowo powstałej Ul. Spółdzielczej 1 pod budowę obiektu zapewniającego miejsce produkcji odzieży i wszelkie potrzebne zaplecze. Obiekt, oddany do użytku w 1970 roku zostaje połączony ze Spółdzielnią Inwalidów „Zjednoczenie”.

10 BRZOSOWY LAS

Niegdyś w miejscu obecnych lasów znajdowały się pola, niezarośnięte wzgórza oraz strome stoki. Dopiero w okresie powojennym, z inicjatywy Szkoły Podstawowej nr. 8 w Gdyni zalesiono wzgórza otaczające ul. Spółdzielczą brzozaami oraz innym drzewostanem.

11 STARY GRÓB

Przy jednym z rozwidleń ul. Spółdzielczej znajduje się grób pochodzący z 1947 roku. Według relacji mieszkańców Kolonii Kolibki pochowana jest w nim osoba, której szkielet odkopano w momencie pracy nad zakładaniem pobliskich gospodarstw na pobliskich wzgórzach. Warto przystanąć w tym miejscu pamiętając losy tych, których nie oszczędziła wojna.

DZIELNICOWY SPACEROWNIK NIEPODLEGŁOŚCIOWY

>>> Gdynia Orłowo...od innej strony

12 PRZESIEDLEŃCY ZZA BUGA

Na wzgórzach sąsiadujących z licznymi odnogami ul. Spółdzielczej łatwo zauważyć niewielkie domki, będące pozostałościami powojennej Kolonii Kolibki. Teren przy ul. Spółdzielczej był po 1947 roku przeznaczony pod osadnictwo przesiedleńców z kresów. Stawiali oni na okolicznych wzgórzach niewielkie, parterowe domki oraz gospodarzyli na tych terenach.

Zamiast pobliskiego lasu, zasadzonego po wojnie przed laty w czynie społecznym przez uczniów szkoły podstawowej nr. 8, na rozległych polach rosły maliny, truskawki, czereśni i jabłonie. Ślady po dawnych gospodarstwach są widoczne w lasach do dziś. Oprócz przepięknego widoku na panoramę dzielnicy można tu jeść owoce prosto z dzikich sadów.

Ciekawostką historyczną są zamieszkałe do dziś, stawiane przez okupanta niemieckiego budynki, będące pozostałością po wojennej przeszłości dzielnicy Orłowo. Zabudowania mieściły łaźnie dla obsługi pobliskiej baterii przeciwlotniczej Kriegsmarine. Po wojnie mieścił się w nich dom seniorów. To jedne z najlepiej zachowanych budynków z tego okresu na terenie Trójmiasta.

Pobliskie wzgórze, które dziś słynie z wieży widokowej, niegdyś nazywano Górą Kapliczną (Kapellenberg). Górę przecinał szlak pielgrzymek na kalwarię Wejherowską, była to również główna droga przygotowana przez parafię w Wielkim Kacku, którą do kościołka w Kolibkach jeździł pleban by odprawiać msze. W latach 80-tych ubiegłego wieku miał tu powstać nadmorski park wypoczynku.

13 GÓRA KAPLICZNA - KAPPELENBERG

Góra Kapliczna była miejscem postoju na szlaku pielgrzymów do Kalwarii Wejherowskiej do której prowadził szlak, który przebiegał mniej więcej wzdłuż ul. Spokojnej przez leśny szlak, który wpadał wprost w trakt, będący obecnie ul. Spółdzielczą. Do dziś można zauważyć stare buki, które wytyczały drogę. Wedle wielu przekazów tą drogą podróżował goszczący w okolicy Franciszek Wybicki z oddanym mu pod opiekę bratankiem Józefem Wybickim (autorem hymnu narodowego) do kościoła pw. Św. Józefa by zdyscyplinować go poprzez pracę w obejściu kościoła, cmentarza oraz sąsiadujących budynków. Na jej szczycie znajduje się dostępna w sezonie wiosenno-letnio-jesiennym wieża widokowa - taras widokowy Orange Gdynia Kolibki.

14 BATERIA PRZECIWLOTNICZA

Na szczycie górującego nad okolicą wzgórza o wysokości 84,4m okupant niemiecki wybudował stanowisko obrony przeciwlotniczej. Pod względem liczby armat - była to jedna z większych jednostek na Pomorzu. Bateria składała się z czterech dział 10,5cm "Sperbatterie", 2 dział 10,5cm "Flakbatterie" 2 dział 12,8cm i stanowiska dalmierza. W okolicy znajdowały się również dwa ziemne schrony amunicyjne. Część stanowiska baterii została zniszczona przy okazji budowy pobliskiego toru motocrossowego.

15 DAWNA ŁAŻNIA

Na Ul. Spółdzielczej zachowały się dwa drewniane baraki oraz dwa betonowe budynki, które niegdyś stanowiły część koszar baterii. Baraki są jednymi z ostatnich tak zachowanych budynków na terenie Pomorza, które są wciąż zamieszkałe. Tuż po wojnie adres obiektów był ten sam co adres majątku Kolibki - al. Zwycięstwa 291.

W skład budynków wchodziła obszerna łaźnia, koszary, sztab dowództwa baterii wraz z poprowadzonym wodociągiem oraz linią elektryczną. Nieopodal znajdował się budynek ze schronem na amunicję. Po wojnie w centrali sztabu ulokowano dom seniora, a obok, w punkcie szkolenia psów, ustawiono baraki dla pracowników kolei. Ciekawostką jest funkcjonowanie budynków mieszkalnych dawnej baterii przeciwlotniczej. Z racji wciąż dostępnej i niezniszczonej bramy wjazdowej w obliczu ewentualnych kradzieży, zamykano ją codziennie o godzinie 20:00 na kłódkę w okresie powojennym. Dopiero kilkanaście lat temu, podczas dużej awarii wodociągu, musiano wyburzyć konstrukcję bramy z powodu braku możliwości przejazdu beczkowitzu.

16 DRZEWOSTAN NA GRANICY ORŁOWA

Schodząc ul. Spółdzielczą w stronę dawnej Osady Bernadowo, mijając Taras Widokowy Orange Kolibki, można zaobserwować jeden z najokazalszych drzewostanów na terenie Gdyni. Pośród drzew można wyróżnić buk zwyczajny, dąb szypułkowy, lipa drobnolistna, jesion wyniosły, klon i jawor. Spośród drzew szczególnym szacunkiem mieszkańców od dawnych czasów cieszyła się Lipa Drobnolistna, drzewo związane z kultem maryjnym oraz Dąb, który w lokalnej tradycji stanowił męski symbol.